

**Σχολικός εκφοβισμός/θυματοποίηση ένα κοινωνικό , εκπαιδευτικό
πρόβλημα**
(περίληψη εισήγησης)

Χρίστος Πατσάλης

1, Βία – Σχολικός εκφοβισμός, Εννοιολογική οριοθέτηση

Η βία ως «εμπρόθετη χρήση φυσικής δύναμης ή εξουσίας, επαπειλούμενη ή πραγματική, εναντίον ενός άλλου προσώπου, του ίδιου του εαυτού ή μιας ομάδας ανθρώπων, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την επέλευση ή την αυξημένη πιθανότητα επέλευσης, τραυματισμού, θανάτου, ψυχολογικής βλάβης, στρεβλής ανάπτυξης ή αποστέρησης» (Π.Ο.Υ., 2001) μπορεί να λάβει πολλές μορφές: συναισθηματική , σεξουαλική έκδηλη έκφραση ή βία με τη μορφή καταστροφής, διαδικτυακή , δομική ή έμμεση βία σύμφωνα με το Galtung, και εκδηλώνεται ολοένα και περισσότερο στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο μη αφήνοντας ανεπηρέαστο το σχολείο. Επιθετικές συμπεριφορές και βίαιες συγκρούσεις ποικίλου χαρακτήρα και έντασης (εμπρόθετη σωματική - ψυχική βία, συναισθηματική πίεση, αποκλίνουσα γλωσσική έκφραση), παρατηρούνται μεταξύ των μαθητών στο χώρο του σχολείου και έχουν διεθνή αναφορά . Πρόκειται για το φαινόμενο «bullying» όπως ονομάστηκε από τον εισάγοντα τον όρο, Olweus . Το «bullying» , που στα ελληνικά έχει μεταφερθεί ως : σχολική βία, επιθετικότητα, παληκαρισμός, νταηλίκι, εκφοβισμός, θυματοποίηση , ενδοσχολική βία, χρησιμοποιείται για να περιγράψει την απρόκλητη βία που ασκείται από και σε βάρος μαθητών του δημοτικού σχολείου (Αρτινοπούλου 2001), επανειλημμένα και για αρκετό διάστημα. Αποτελεί ένα συγκεκριμένο είδος επιθετικής συμπεριφοράς, η οποία διαφορίζεται από άλλα σύμφωνα με τα παρακάτω χαρακτηριστικά : την πρόθεση του δράστη για να βλάψει και την ικανοποίηση που αντλεί από τη βλάβη του θύματος , τη συχνότητα εμφάνισης , που είναι μεγαλύτερη της μίας φορές την εβδομάδα , τη διάρκεια της έκτασης (πέραν του δεκαημέρου) , τη «διαφορά ισχύος» μεταξύ θύματος και θυτών, όπου ο υφιστάμενος τη βία μαθητής είναι ανυπεράσπιστος απέναντι σε αυτούς που την ασκούν και στους «παρατηρητές » , και την ιδιοτυπία της κατάστασης στην οποία περιέρχεται

το θύμα (αδυναμία απεμπλοκής αφ' εαυτού , χωρίς εξωτερική βοήθεια (Πατσάλης, Υπό έκδοση) . Πέρα από τον συμβατικό σχολικό εκφοβισμό τα τελευταία χρόνια έχουμε να κάνουμε με ένα φαινόμενο ,που συνδέεται με τις νέες τεχνολογίες. Είναι ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός ή εκφοβισμός μέσω του κυβερνοχώρου (Cyber bullying), όπου μέσω μηνυμάτων απευθύνονται συστηματικά απειλές, πειράγματα ή υβριστικά σχόλια προς συγκεκριμένους λήπτες (O'weus, 2007. Rigby, 2007), καθώς και η διάδοση αρνητικών σχολίων για την καταγωγή κάποιου (ρατσιστικός εκφοβισμός) (Smith & Sharp, 2003). Το ηλεκτρονικό bullying ασκείται μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέσω chat rooms , των ιστοσελίδων, και μέσω της χρήσης του κινητού τηλεφώνου (απαθανάτιση προσωπικών στιγμών κάποιου άτομου και προβολή στο Internet) .

Η διαδικτυακή βία είναι πιο επικίνδυνη από το συμβατικό σχολικό εκφοβισμό ένεκα της ταχύτητας διάδοσης του μηνύματος, της ανωνυμίας του θύτη ,της συνεχούς έκθεσης στην απειλή και μάλιστα σε μεγάλο ακροατήριο.

2. Θεωρητικές προσεγγίσεις

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με τα αίτια και την εκδήλωση του φαινομένου εστιάζουν σύμφωνα με τον Rigby (2004) :

- στις ατομικές διαφορές (η ενδοσχολική βία εκπορεύεται από τις συγκρούσεις ανάμεσα στα παιδιά , τα οποία διαφέρουν ως προς την προσωπική τους δύναμη , την οποία , ο πιο δυνατός τη χρησιμοποιεί , σύμφωνα με τον παραπάνω αναφερθέντα τρόπο) .
- στην εξελικτική θεωρία, (η θυματοποίηση γίνεται αντιληπτή ως μέρος της φυσικής εξελικτικής διαδικασίας σύμφωνα με την οποία η κυριαρχία απέναντι σε κάποιον άλλον καθορίζει την επιβίωση του ατόμου σε κάθε ανταγωνιστικό περιβάλλον)
- στην κοινωνική- πολιτισμική διάσταση (προκαλείται από την ύπαρξη κοινωνικών ομάδων με διαφορετικά επίπεδα δύναμης και κύρους – παιδιά από στρώματα με υψηλό κοινωνικό γόητρο χρησιμοποιούν αυτό τους το χαρακτηριστικό ως εφιαλτήριο υπεροχής για επιβολή στους προερχόμενους από χαμηλού κύρους περιβάλλοντα συμμαθητές τους) . Συναφής προς την παραπάνω θεώρηση είναι και η αντίληψη ότι ο εκφοβισμός αποτελεί απάντηση στις πιέσεις των συνομήλικων παιδιών του σχολείου (Ο

εκφοβισμός εκδηλώνεται από μία ομάδα ,που είναι η δυνατότερη, πάνω σε κάποιο μεμονωμένο μαθητή ή σε μία άλλη πιο ανίσχυρη ομάδα).

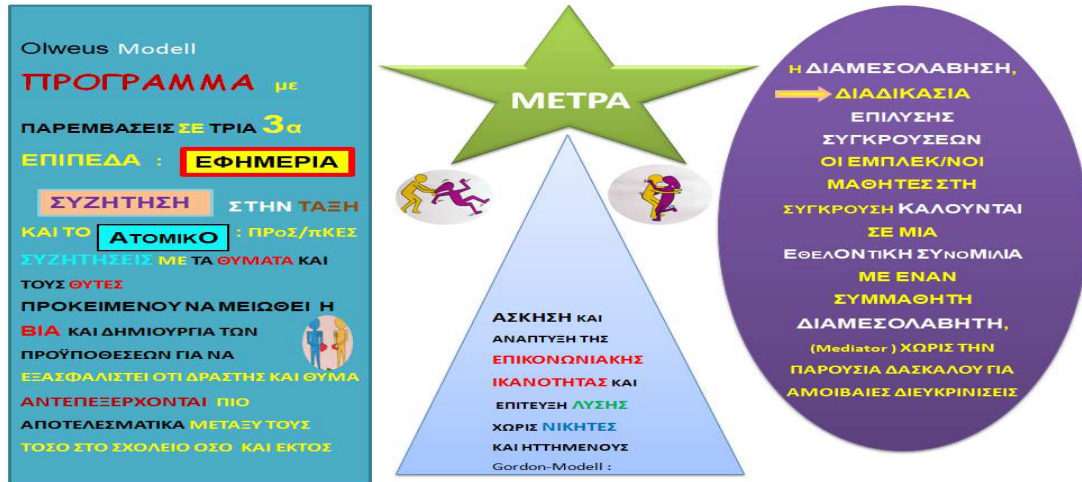
- Η αντίληψη, τέλος, που συνδέεται με την οπτική της επανορθωτικής δικαιοσύνης, αποδίδει την εμπλοκή των μαθητών σε ρόλους θύτη ή θύματος, σε στοιχεία του χαρακτήρα τους .

Η ύπαρξη σχολικής βίας και εκφοβισμού στα εκπαιδευτικά ιδρύματα δημιουργεί προβλήματα στους μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς σε οικουμενικό επίπεδο. Οι αρνητικές επιδράσεις που προκαλούνται από την ύπαρξη του σχολικού εκφοβισμού στην εκπαιδευτική διαδικασία και στους εμπλεκόμενους¹ καθώς και η θέση που καταλαμβάνει η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως προς τη συχνότητα και την έκταση του φαινομένου (4η σε σύνολο 41 χωρών) δεν θα πρέπει να αφήνουν τη σχολική κοινότητα αδιάφορη . Πολύμορφες δράσεις κατά της ενδοσχολικής βίας θα πρέπει να αποτελέσουν επιδίωξη πρώτης προτεραιότητας των αρμοδίων στοχεύοντας στην πρόληψη και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση .

3. Μέτρα αντιμετώπισης - Παρεμβάσεις

Το πρόβλημα μπορεί να αντιμετωπιστεί από το σχολείο και μέσα στο σχολείο . Η καθιέρωση Πανελλήνιας Ημέρα κατά της βίας στο σχολείο και η αναγγελία δημιουργίας παρατηρητηρίου ενδοσχολικής βίας δεν αρκούν . Θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πάνω στα θέματα , αναγνώρισης, παρέμβασης - διαχείρισης συμβάντων bullying , και περεταίρω να εισαχθούν δράσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση του προβλήματος . Προγράμματα τα οποία έχουν ήδη δοκιμαστεί, και έχουν φανεί αποτελεσματικά , προβλέπουν παρεμβάσεις , στο χώρο του σχολείου και παρεμβάσεις επιρροής της κοινωνίας . Ενδεικτικά σε ότι αφορά το σχολείο φαίνονται επιγραμματικά στις παρακάτω διαφάνειες .

¹ «Ο εκφοβισμός αποτελεί δυννητικό πρόβλημα και για τα θύματα και για τους θύτες», μπορεί συχνά να προκαλέσει μόνιμη ψυχική βλάβη στο άτομο . (Κόπλαντ , Γουίλιαμ: «JAMA Psychiatry»

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ,
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΩΝ με τη
 συμβολή του
ΔΑΣΚΑΛΟΥ →
αποδοκιμάζει αντί
 να **αγνοεί** ή να
συγχωρεί
ΕΠΙΘΕΤΙΚΕΣ
 καταστάσεις στο
 χώρο του **ΣΧΟΛΕΙΟΥ**
 (Olweus, 1991, Cowie & Sharp, 1994).

Η διαμεσολάβηση ενδυναμώνει το αυτοσυναίσθημα και δημιουργεί θετική στάση απέναντι στο σχολείο, ενώ παράλληλα μπορεί να επιφέρει μείωση των προβλημάτων συμπεριφοράς .

Βιβλιογραφία

- Αρτινοπούλου, Β. (2001). <<Βία στο σχολείο>>. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Galtung J. (1990): Cultural Violence. In: Journal of Peace Research, Jg. 27, Nr. 3/1990, S. 291 ff .
- Ασκητοπούλου, Β. (2011). Αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Κέντρο πρόληψης των εξαρτήσεων & προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας ανατολικής θεσ/νικης «ελπίδα» σε συνεργασία με τον οργανισμό κατά των ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ). Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: www.kpelpida.gr/.../Αντιμετώπιση%20Σχολικού%20Εκφοβισμού_19, ... (11-7-2012).
- Olweus, D. (2005). A useful evaluation design, and effects of the Olweus Bullying. Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) (2001).
- Smith, P.K. & Sharp, S. (1994). *School bullying: Insights and perspectives*. London: Routledge.
- Πατσάλης, Χ. (2012). Σχολικός εκφοβισμός / θυματοποίηση. Ένα πολύπλοκο φαινόμενο.